

Nr 345.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; given Stockholms slott den 11 oktober 1946.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning.

Härigenom förordnas, att 3, 6, 8, 17 och 18 §§ lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Beslut om — — — fångvårdsanstaltens styresman.

Om villkorlig frigivning enligt 2 § *Fråga om villkorlig frigivning enbestämmer Konungen. Ansökan om* ligt 2 § *prövas av fångvårdsstyrelsen. sådan frigivning göres hos fångvårdsstyrelsen och överlämnas av denna med eget yttrande till Konungen.*

6 §.

Den frigivne skall under prövotiden stå under tillsyn. Prövas tillsyn icke erforderlig, må dock fångvårdsstyrelsen *eller, vid frigivning enligt* 2 §, *Konungen* medgiva att tillsyn icke skall äga rum.

Den frigivne skall under prövotiden stå under tillsyn. Prövas tillsyn icke erforderlig, må dock fångvårdsstyrelsen medgiva att tillsyn icke skall äga rum.

Tillsynsman för — — — skall vistas.

Skyddskonsulenten i — — — förordna sådan.

8 §.

I samband — — — andra tillgångar.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av fångvårdsanstaltens styresman efter samråd med statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på *Konungen* att meddela sådant beslut.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av fångvårdsanstaltens styresman efter samråd med statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på *fångvårdsstyrelsen* att meddela sådant beslut.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

17 §.

Fångvårdsstyrelsen äger — — — lag beslutat.

Har fångvårdsstyrelsen förordnat om förlängning av prövotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, må *den villkorligt frigivne hos Konungen söka ändring i beslutet* genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöll del av beslutet.

Har fångvårdsstyrelsen *avslagit ansökan om villkorlig frigivning enligt 2 §*, förordnat om förlängning av prövotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, må *ändring i beslutet sökas hos Konungen* genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöll del av beslutet.

Övriga beslut — — — icke överklagas.

Beslut som — — — i verkställighet.

18 §.

Vid handläggning av ärenden som enligt denna lag ankomma på fångvårdsstyrelsens prövning skall styrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla i fråga som avses i 11 § d) eller e) den mening som är lindrigast *för den frigivne* och i övriga fall den som biträdades av överdirektören eller hans ställföreträdare.

Vid handläggning av ärenden som enligt denna lag ankomma på fångvårdsstyrelsens prövning skall styrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla i fråga som avses i 2 § eller 11 § d) eller e) den mening som är lindrigast och i övriga fall den som biträdades av överdirektören eller hans ställföreträdare.

Är ärende — — — hans ställföreträdare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1947.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 september 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler fråga om *ändring i lagen om villkorlig frigivning* samt anför därvid följande.

Gällande bestämmelser.

Enligt lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning förekomma två former av sådan frigivning, en obligatorisk och en fakultativ. Den som undergår frihetsstraff på viss tid, minst sex månader, skall — med vissa i 21 § stadgade undantag, som icke ha större praktisk betydelse — utan särskild ansökan obligatoriskt frigivas villkorligt då han avtjänat fem sjätte-delar av strafftiden (1 §). På särskild ansökan och efter prövning i varje fall kan — med samma undantag — villkorlig frigivning medgivas den som av frihetsstraff på viss tid avtjänat två tredjedelar, dock minst åtta månader. Förutsättning för frigivning i senare fallet är att det med fog kan antagas, att vederbörande efter frigivningen skall förhålla sig väl. Vid prövning av fråga härom skall tagas i beaktande brottets beskaffenhet, dess orsaker och omständigheterna vid detsamma, den dömdes tidigare vandel, hans uppförande under fängelsetiden och sinnesriktning vid den tid då frigivning ifrågasättes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen (2 §).

Syftet med den villkorliga frigivningen är att åstadkomma en övergång från anstaltsvistelsen till ett normalt liv i frihet. I enlighet härmed skall vid frigivningen fastställas en viss prövotid, under vilken det skall bero på den frigivnes uppförande, om den villkorligt medgivna friheten skall bli definitiv eller om han skall återintagas för att avtjäna återstoden av straffet. Uppgick det ådömda straffet till ett år eller mera, är prövotiden lika med den återstående strafftiden, dock minst ett år; i andra fall är prövotiden sex

månader. Prövotiden kan i visst fall, som angives i det följande, förlängas med högst ett år (4 §).

Såväl för att närmare övervaka den frigivnes vandel som för att bistå honom i olika hänseenden, såsom med att anskaffa arbete, skall i regel även anordnas tillsyn genom en särskilt förordnad tillsynsman. Om tillsyn provas icke vara erforderlig, kan särskilt medgivnas att tillsyn ej skall äga rum. Statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne vistas har inseende över tillsynens utövande (6 §). I den mån det finnes påkallat med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet, hans tidigare vandel eller andra omständigheter, kan genom särskilda föreskrifter åläggas honom att ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande hans vistelseort, bostad, arbetsanställning, utbildning eller användande av fritid, så ock att avhålla sig från bruk av rusdrycker eller att underkasta sig inskränkning i föfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar (8 §).

Anhängiggöres före prövotidens utgång talan mot den frigivne för brott och dömes han härför till straffarbete eller fängelse, skall domstolen i regel förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad. Vissa undantag från denna regel gälla (13 §). Även i andra fall kan, om den frigivne åsidosätter något som till följd av frigivningen åligger honom, friheten förklaras förverkad eller ock vissa mindre stränga åtgärder vidtagas. Sålunda kan förordnas om tillsyn, där sådan icke redan utövas, eller meddelas sådana särskilda föreskrifter, varom förut talats. Vidare kan varning tilldelas den frigivne eller beslut meddelas om prövotidens förlängning med högst ett år utöver den vid frigivningen bestämda tiden (11 §).

Om beslutanderätten och instansordningen i ärenden rörande villkorlig frigivning gäller följande. Vissa avgöranden ha förbehållits Kungl. Maj:t i statsrådet. I flera viktiga hänseenden tillkommer beslutanderätten fångvårdsstyrelsen, vilken därvid i regel skall vara sammansatt på särskilt sätt, nämligen av överdirektören eller ställföreträdare för honom, en tjänsteman i styrelsen, som Kungl. Maj:t bestämmer, (enligt gällande instruktion chefen för socialbyrån) samt två av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, därav en domare eller f. d. domare (18 §). Styrelsen i denna sammansättning benämnes i det följande förstärkta fångvårdsstyrelsen. Slutligen tillkommer det i vissa fall styresman vid fångvårdsanstalt eller skyddskonsulent att besluta i ärenden enligt denna lag. Förstärkta fångvårdsstyrelsen är överinstans över styresmännen och konsulenterna. Styrelsens beslut få i viss begränsad omfattning överklagas hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten (17 §).

Själva beslutet om villkorlig frigivning meddelas vid obligatorisk frigivning — då beslutet är en ren expeditionsåtgärd — av styresmannen och vid fakultativ frigivning av Kungl. Maj:t (3 §). I ärende om fakultativ villkorlig frigivning avges yttrande av fångvårdsstyrelsen i ordinarie sammansättning.

Medgivande att tillsyn ej skall äga rum lämnas vid obligatorisk frigivning av förstärkta fångvårdsstyrelsen och eljest av Kungl. Maj:t (6 §). Att i anledning av den frigivnes uppförande införa tillsyn i efterhand, där sådan

från början icke ägt rum, tillkommer emellertid förstärkta fångvårdsstyrelsen även i fråga om fakultativ frigivning. Styrelsens beslut härom, som meddelas efter konsulentens hörande, får ej överklagas.

Särskilda föreskrifter till den frigivnes efterrättelse kunna meddelas i samband med beslutet om frigivning, således vid obligatorisk frigivning av styresmannen i samråd med skyddskonsulenten och eljest av Kungl. Maj:t (8 §). I båda fallen äger konsulenten sedermera, då anledning därtill förekommer, ändra eller upphäva dylik föreskrift ävensom meddela ny sådan (10 §). Vad styresman eller konsulent sålunda beslutat kan ändras av förstärkta fångvårdsstyrelsen, som även, efter konsulentens hörande, må utfärda föreskrifter av detta slag som en påföljd av att den frigivne åsidosätter sina förpliktelser (11 §). Styrelsens beslut må ej överklagas.

Tillsynsman förordnas första gången av styresmannen i samråd med skyddskonsulenten. Entledigande av tillsynsman och förordnande vid behov av ny sådan beslutas av konsulenten (6 §). Styresmannens och konsulentens åtgärder kunna ändras av förstärkta fångvårdsstyrelsen, vars beslut ej må överklagas.

Varning av frigiven, som åsidosätter sina förpliktelser, beslutas av förstärkta fångvårdsstyrelsen efter konsulentens hörande (11 §).

Beslut om förlängning av prövotiden samt om frihetens förverkande i andra fall än då domstol förordnar därom meddelas likaledes av förstärkta fångvårdsstyrelsen efter konsulentens hörande (11 §). Dessa fall äro de enda enligt lagen om villkorlig frigivning, där styrelsens beslut må överklagas; talan fullföljes hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten (17 §).

Beslut av styresman eller konsulent går omedelbart i verkställighet, och detsamma gäller, där ej annorlunda förordnas, beslut av förstärkta fångvårdsstyrelsen (17 §).

Viss befattning med frågor om villkorlig frigivning tillkommer även den anstaltsnämnd, som enligt lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall finnas vid varje fångvårdsanstalt. Sådan nämnd består av styresmannen samt fyra av Kungl. Maj:t utsedda personer, av vilka en skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren, en skall vara befattningshavare vid anstalten samt minst en skall äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete. Kungl. Maj:t förordnar ordförande i nämnden; de för närvarande fungerande ordförandena äro alla lagfarna.

Anstaltsnämnd har icke beslutanderätt utan endast vissa rådgivande funktioner. Anstaltens styresman skall sålunda till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt att behandla ärende som fångvårdsstyrelsen hänskjuter till nämnden eller vars upptagande påkallas av ledamot. Nämnden äger göra framställning till Kungl. Maj:t eller fångvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhål-

landena å anstalten i övrigt. Nämnden har att medverka till upprätthållandet av önskvärd förbindelse mellan intagen och honom närstående samt att främja arbetsanskaffning åt intagen som skall lämna anstalten.

Inom justitiedepartementet utarbetad promemoria.

Inom justitiedepartementet har upptagits till övervägande frågan om sådan ändring i lagen om villkorlig frigivning, att befogenheten att medgiva fakultativ sådan ävensom att giva vissa föreskrifter i anslutning därtill överflyttas från Kungl. Maj:t till annan myndighet.

Härom har utarbetats en den 15 juni 1946 dagtecknad promemoria angående ändring i lagen om villkorlig frigivning.

I promemorian erinras om att frågan, huruvida avgörandet om fakultativ villkorlig frigivning borde ankomma på Kungl. Maj:t, diskuterades i det sakkunnigbetänkande, som ligger till grund för gällande lag (SOU 1938: 25). De sakkunniga anförde därom följande.

Visserligen kan icke utan fog göras gällande, att det numera, sedan lagstiftningen om villkorlig frigivning varit i tillämpning mer än trettio år, ej längre är av behovet påkallat att betunga Kungl. Maj:t med dessa ärenden. Möjligt vore sålunda att uppdraga beslutanderätten åt fångvårdsstyrelsen. Av skilda anledningar torde det emellertid vara lämpligare att frågor om fakultativ villkorlig frigivning avgöras av någon myndighet utanför fångvården. Att för dessa ärenden anordna en särskild nämnd, vilket är ett annat alternativ, kan väl förtjäna övervägas. Antalet ärenden beträffande fakultativ villkorlig frigivning kommer emellertid säkerligen att nedgå, om villkorlig frigivning i stor utsträckning göres obligatorisk på sätt här föreslås. De sakkunnigas förslag minskar således behovet av en förändring i ifrågavarande avseende. Det synes därför motiverat att låta frågan om en sådan förändring anstå, till dess de därmed sammanhängande organisatoriska problemen kunna upptagas i ett större sammanhang.

I promemorian framhålles, att den utredning, som i ärenden om fakultativ villkorlig frigivning förelåge i justitiedepartementet, vanligen bestode i skriftliga yttranden från fångvårdsanstaltens styresman och fångvårdsstyrelsen, uppgifter om det brott, för vilket sökanden dömts, samt uppgifter från hans hemort om hans möjligheter att försörja sig m. m. Det låge i sakens natur, att ärendet i departementet regelmässigt måste prövas utan någon personlig kännedom om fallet.

På grund av den under senare år starkt ökade arbetsbelastningen i departementet föreligger enligt vad som uttalas i promemorian ett stort behov att minska omfattningen av departementsarbetet. I likhet med vad som eftersträvades även i fråga om andra departement borde man särskilt söka vinna en sådan minskning genom att i görlig mån till underordnade myndigheter överlämna beslutanderätten i ärenden av löpande beskaffenhet, så att departementsarbetet kunde i högre grad koncentreras på frågor av principiell innebörd. Att befria Kungl. Maj:t från prövningen av frågor om fakultativ villkorlig frigivning skulle överensstämma med denna strävan, och kvantitativt

sett skulle arbetsminskningen icke bli obetydlig. Antalet ärenden om fakultativ villkorlig frigivning hade uppvisat en markerad stegring under senare tid. I promemorian återgavos nedan intagna sifferuppgifter från de senaste fem åren. Därav framginge även, om ansökan bifallits eller avslagits samt i hur många fall Kungl. Maj:ts beslut gått emot fångvårdsstyrelsens i ärendet avgivna yttrande.

År	B i f a l l		A v s l a g		Summa
	Summa	Därav mot fvstns yttr.	Summa	Därav mot fvstns yttr.	
1941.....	84	9	67	14	151
1942.....	80	10	82	8	162
1943.....	111	11	96	8	207
1944.....	225	17	95	10	320
1945.....	163	21	167	13	330

Det anmärktes, att härvid såsom tillstyrkande ansetts sådana yttranden, i vilka styrelsen »ansett sig icke böra avstyrka bifall», och liknande.

Av de anförda siffrorna framgår bland annat, att de sakkunnigas förut återgivna antagande, att antalet av Kungl. Maj:t handlagda ärenden om villkorlig frigivning skulle nedgå, visat sig vara oriktigt. Den nya lagen trädde i kraft den 1 januari 1945, men antalet av Kungl. Maj:t under samma år handlagda ärenden av detta slag är större än under något av de närmast föregående åren.

Det uttalas vidare i promemorian, att därest befogenheten att besluta om fakultativ villkorlig frigivning funnes böra överflyttas till annan myndighet, i första hand den förstärkta fångvårdsstyrelsen borde komma i fråga. Genom sin sammansättning syntes denna myndighet vara väl ägnad att pröva dylika frågor. Enligt vad förut nämnts komme i dessa ärenden även att föreligga yttranden från de nyinrättade anstaltsnämnderna, i vilka inginge såväl representanter för den lokala fångvården som företrädare för juridisk och social sakkunskap. Såsom framginge av den föregående redogörelsen hade den förstärkta fångvårdsstyrelsen redan nu vissa betydelsefulla uppgifter enligt lagen om villkorlig frigivning, exempelvis att besluta om förlängning av prövotid och om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Även enligt lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. hade förstärkta fångvårdsstyrelsen vissa uppgifter av jämförlig art, nämligen att bestämma, huruvida tid under vilken intagen av särskild anledning vistades utom fångvårdsanstalt skulle inräknas i verkställighetstiden, samt att ålägga disciplinstraff genom förlängning av denna tid (84 §).

En överflyttning till förstärkta fångvårdsstyrelsen av beslutanderätten i fråga om fakultativ villkorlig frigivning borde enligt promemorian inbegripa även behörigheten att i särskilt fall bestämma, att tillsyn ej skall äga rum, samt att enligt 8 § utfärda särskilda föreskrifter till efterrättelse för den frigivne.

Vid en sådan överflyttning uppkomme jämväl frågan om rätt att hos Kungl. Maj:t anföra besvär över myndighetens beslut. Såsom framginge av den föregående redogörelsen finge i vissa fall fångvårdsstyrelsens beslut en-

ligt lagen om villkorlig frigivning ej överklagas, men det borde, framhålles det i promemorian, icke komma i fråga att stadga fullföljdsförbud beträffande så betydelsefulla beslut som angående medgivande till fakultativ villkorlig frigivning. Enligt nu gällande lag gällde fullföljdsförbudet ej sådana åtgärder som förlängning av provotiden och förverkande av villkorligt medgiven frihet, och härmed syntes överensstämma att medgiva fullföljd i fråga om avslag på ansökan om fakultativ villkorlig frigivning. Däremot borde talan icke kunna föras mot styrelsens beslut i fråga om tillsyn eller om föreskrifter enligt 8 §.

Det framhålles i promemorian, att fångvårdsstyrelsens beslut om avslag på ansökningar om fakultativ villkorlig frigivning antagligen ganska ofta komme att överklagas. Det syntes vara tveksamt, om dylika besvärsmål borde handläggas i statsrådet eller i regeringsrätten. För den förra ståndpunkten talade framför allt det samband och den likhet som funnes mellan dessa frågor och nådeärenden. Å andra sidan skulle den här föreslagna reformen kunna i viss mån förfelas, om en större mängd besvär rörande villkorlig frigivning droges inför Kungl. Maj:t i statsrådet. Härtill komme, att regeringsrätten redan nu vore besvärinstans i liknande ärenden. Sålunda gällde enligt 2 § 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, att till dennas avgörande hörde besvär, som hos Kungl. Maj:t anfördes i mål om verkställande av straff, om förlängning av provotiden för villkorligt frigiven eller om förverkande av villkorligt medgiven frihet. I alla dessa fall vore fråga om besvär över beslut av fångvårdsstyrelsen. Vid övervägande av nu anförda omständigheter syntes de starkaste skälen tala för att till regeringsrätten förlägga prövningen även av besvär över fångvårdsstyrelsens beslut rörande fakultativ villkorlig frigivning. Om så skedde, komme regeringsrättens kompetens att omfatta samtliga besvärsmål angående tillämpning av nu ifrågakvarande lag.

I promemorian diskuteras även den här berörda frågans samband med reformarbetet inom straffrätten. Det erinras om att enligt Kungl. Maj:ts i beslut den 15 december 1944 givna direktiv strafflagberedningen till utredning upptagit frågan om en allmän översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet. I direktiven framhölls, att därvid bland annat borde övervägas ordningen för prövning av frågor om utskrivning m. m. vid relativt tidsbestämda frihetsberövanden. Genom den vidgade användningen av villkorlig frigivning vid tidsbestämda frihetsstraff samt tillsyn och eftervård i anslutning därtill hade, framhålles det i promemorian, sistnämnda straffarter i viss mån kommit att närma sig det system med villkorlig utskrivning och övervakning som tillämpades vid andra reaktionsformer. Det kunde därför finnas anledning för beredningen att i ett större sammanhang upptaga frågan om den villkorliga frigivningen och ordningen för beviljande av sådan. Den föreslagna överflyttningen från Kungl. Maj:t till förstärkta fångvårdsstyrelsen av befogenheten att medgiva fakultativ villkorlig frigivning syntes emellertid icke lägga hinder i vägen för en eventuell framtida reform i ett dylikt större sammanhang. Även om beredningen skulle komma att föreslå, att pröv-

ningen av frågor om villkorlig frigivning borde — eventuellt jämte andra liknande utskrivningsärenden — ankomma på annan myndighet än fångvårdsstyrelsen, syntes det icke vara något hinder att tills vidare denna myndighet handhade detta värv vid sidan av de likartade uppgifter, som redan enligt lagens nuvarande lydelse ankomme på densamma. I varje fall vore det ej antagligt att i ett framtida system avgöranden av detta slag skulle i första instans fattas av Kungl. Maj:t, och såtillvida kunde den nu föreslagna förändringen väntas bli bestående.

I enlighet med de riktlinjer som angivits i promemorian hade inom justitiedepartementet utarbetats förslag till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning samt förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, vilka båda förslag fogats vid promemorian som bilagor.

I fråga om lagförslagets närmare utformning anfördes i promemorian följande.

I 3 § andra stycket lagen om villkorlig frigivning borde stadgas, att fångvårdsstyrelsen prövade fråga om villkorlig frigivning enligt 2 §. Enligt 18 § gällde, att styrelsen alltid vid handläggning av ärenden, som enligt denna lag ankomme på styrelsens prövning, skulle ha den sammansättning som i förslaget förutsatts. Det nu i andra punkten av förstnämnda lagrum givna stadgandet om ansökans insändande genom styrelsen m. m. borde utgå.

Ur 6 § första stycket borde utgå bestämmelsen, att vid frigivning enligt 2 § Konungen kunde medgiva att tillsyn icke skall äga rum. Härigenom bleve fångvårdsstyrelsen behörig att avgöra alla dylika frågor.

I 8 § andra stycket borde föreskrivas, att vid fakultativ frigivning beslut enligt denna paragraf ankomme på fångvårdsstyrelsen.

Bland de beslut av styrelsen, som enligt 17 § andra stycket finge överklagas, borde upptagas det fallet, att styrelsen avslagit ansökan om villkorlig frigivning enligt 2 §. I detta fall kunde emellertid icke, såsom enligt den nu gällande lydelsen, den klagoberättigade betecknas som »den villkorligt frigivne», och stadgandet borde jämkas i enlighet härmed.

Förslaget föranledde även en ändring i den särskilda omröstningsregeln i 18 §. För närvarande gällde, att därest vid omröstning inom förstärkta fångvårdsstyrelsen lika röstetal uppkomme för olika meningar, överdirektören eller hans ställföreträdare hade utslagsröst utom då fråga vore om att förlänga prövotiden eller förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad på grund av den frigivnes åsidosättande av sina åligganden; i dessa båda fall gällde den mening som vore lindrigast för den frigivne. Vad anginge de ärenden, som enligt förslaget ytterligare skulle ankomma på styrelsens handläggning, syntes i frågor om fakultativ villkorlig frigivning enligt 2 § böra gälla den mening, som vore lindrigast. I detta fall kunde icke användas formuleringen lindrigast »för den frigivne», varför de senare orden borde utgå. Avgöranden enligt 6 § huruvida tillsyn borde äga rum fölle, i den mån de redan nu ankomme på styrelsen, under huvudregeln om överdirektörens ut-

slagsröst, och däri föresloges ingen ändring. I fråga om meddelande av föreskrifter enligt 8 § lämpade sig endast huvudregeln.

Enligt 2 § 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt hörde till dess handläggning mål om häktads vård och behandling, om verkställande av straff, om förlängning av prövotiden för villkorligt frigiven samt om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Enligt förslaget borde härtill fogas mål om fakultativ villkorlig frigivning. Angivandet av alla de mål enligt lagen om villkorlig frigivning, som skulle höra till regeringsrättens handläggning, syntes enklast kunna formuleras så, att dit hörde mål om tillämpning av nämnda lag.

De föreslagna lagändringarna borde träda i kraft den 1 januari 1947. Några övergångsbestämmelser syntes icke vara erforderliga. De ärenden om fakultativ villkorlig frigivning, som inkommit till justitiedepartementet kort före ikraftträdandet men av särskild anledning icke hunnit avgöras dessförinnan, syntes böra överlämnas till fångvårdsstyrelsen.

Yttranden över justitiedepartementets promemoria.

Över den inom justitiedepartementet upprättade promemorian ha efter remiss yttranden avgivits av fångvårdsstyrelsen, strafflagberedningen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, svenska fångvårdssällskapet, svenska skyddsförbundet och styrelsen för Sveriges advokatsamfund.

Det i promemorian framlagda förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga yttranden med undantag av dem som avgivits av strafflagberedningen och styrelsen för Sveriges advokatsamfund.

Fångvårdsstyrelsen anför:

De nya arbetsuppgifter som enligt lagen om villkorlig frigivning kommit att från och med den 1 januari 1945 åvila styrelsen, ha varit ägnade att låta styrelsen följa eftervården bland de frigivna på ett helt annat sätt än tidigare. Genom att individuella vårdfall av denna art komma under styrelsens prövning, erhåller styrelsen tillfälle att även i enskildheter följa verksamheten för de frigivna både vid anstalterna och hos skyddskonsulenterna. Värdefulla erfarenheter ha gjorts, som bliva av betydelse för vården och behandlingen i allmänhet av de dömda både under anstaltstiden och under tiden därefter. Sammanfattningsvis kan sägas, att de ärenden varom här är fråga höra till de intressantaste inom styrelsens arbetsområde.

Strafflagberedningen erinrar inledningsvis om det förut återgivna uttalandet i 1938 års sakkunnigbetänkande och anför:

Strafflagberedningen delar den mening som i det nämnda sakkunnigbetänkandet framförts om lämpligheten av att förlägga ifrågavarande ärenden till någon myndighet utanför fångvården. Ärenden angående utskrivning på prov av personer dömda till ungdomsfängelse, förvaring eller internering handläggas av särskilda nämnder under ordförandeskap av någon nuvarande eller förutvarande ordinarie domare. En liknande anordning i fråga om den villkorliga frigivningen synes vara att förordna. Ungdomsfängelse- och interneringsnämndernas sammansättning får anses göra dem särskilt skickade att hand-

hava den i fråga om deras klientel mycket grannlaga utskrivningsuppgiften. Skulle någon erinran mot dessa nämnder göras, vore det att de på grund av sin centrala karaktär ha viss svårighet att komma i önskvärd personlig kontakt med de intagna. Från den 1 juli 1946 finnes vid varje fångvårdsanstalt en anstaltsnämnd med en sammansättning liknande de centrala nämndernas. Strafflagberedningen, som ingående övervägt frågan om det framtida ordnandet av utskrivningsväsendet, har för avsikt att föreslå anstaltsnämnderna såsom utskrivningsmyndighet. På grund härav synes i första hand böra undersökas huruvida det icke skulle vara lämpligt att redan nu låta dessa nämnder övertaga uppgiften att besluta om fakultativ villkorlig frigivning i stället för att provisoriskt lägga denna uppgift på annan myndighet.

Att låta det förfogande över medborgares frihet, som de villkorliga frigivningarna innebära, ankomma på ett centralt ämbetsverk — låt vara förstärkt på sätt förutsatts — där dessa ärenden skulle prövas uteslutande på skriftligt material, synes strafflagberedningen icke lämpligt. Det vore helt uteslutet att förstärkta fångvårdsstyrelsen på samma sätt som ungdomsfängelse- och interneringsnämnderna skulle kunna resa omkring till de talrika anstalterna för vanlig fångvård för att komma i personlig kontakt med utskrivningsfallen. Anstaltsnämnderna, som kunna förvärva personlig kännedom om varje sökande och som före varje frigivningsfrågas avgörande torde komma att låta inställa sökanden inför sig att muntligen utföra sin talan, kunna genom sin sammansättning väl jämföras med en domstol och måste anses bättre ägnade än ett administrativt verk att utreda och bedöma frågor av denna art. Alldeles särskilt väl lämpa sig också nämnderna för att efter samråd med sökanden meddela föreskrifter om vad han såsom villkorligt utskriven har att iakttaga, en verksamhet av alldeles samma art som den nämndernas ordförande i allmänhet ha rik erfarenhet utav från domstolarnas meddelande av villkorliga domar.

Uppenbarligen kunde det förtjäna att övervägas om icke i detta sammanhang jämväl ungdomsfängelnsnämndens och interneringsnämndens utskrivningsuppgifter borde decentraliseras och allenast dessa nämnders eftervärdande uppgifter, däribland frågor om återintagning av på prov utskrivna, handläggas centralt. Någon nödvändighet att företaga en sådan decentralisering samtidigt med decentraliseringen av de villkorliga frigivningarna föreligger emellertid icke. Vid villkorlig frigivning gäller hela frågan, om en till tidsbestämt frihetsstraff dömd person skall villkorligt frigivas efter avtjänande av $\frac{4}{6}$ eller $\frac{5}{6}$ av strafftiden. Ungdomsfängelse- och interneringsnämnderna hava hand om tvenne specialklientel, vilkas utskrivning på prov icke ovillkorligen behöver ske i alldeles samma former som de till fängelse eller straffarbete dömdas. I den remitterade promemorian föreslås icke heller samma utskrivningsformer för de olika klientelen. Däremot synes i samband med de fakultativa villkorliga frigivningarnas förläggande till anstaltsnämnderna dessa böra erhålla beslutanderätten jämväl rörande de obligatoriska villkorliga frigivningarna. Med hänsyn till de föreskrifter angående den frigivnes livsföring som dessa beslut kunna innehålla är det icke helt tillfredsställande att de skola ankomma på styresmannen ensam. Någon överbelastning av anstaltsnämnderna skulle icke bli en följd av deras övertagande av beslutanderätten i frigivningsfrågor. Det åligger dem redan att avge yttrande till Kungl. Maj:t i fråga om fakultativ villkorlig frigivning. Det kräver icke mera tid för anstaltsnämnden att expediera detta yttrande i form av beslut i saken. Även frågor om obligatorisk villkorlig frigivning torde enligt gällande lag böra föredragas i anstaltsnämnden vad angår föreskrifter som böra meddelas i samband därmed. Det är för nämnden icke

mera krävande eller tidsödande att denna handläggning resulterar i ett beslut än i ett råd till den i nämnden sittande styresmannen.

Önskvärd enhetlighet i fråga om tillämpningen av den fakultativa villkorliga frigivningen anser strafflagberedningen böra sökas på samma väg som följes vid den allmänna rättsskipningen, alltså genom tvivelaktiga frågor dragande inför högre instans. Såsom sådan torde tills vidare förstärkta fångvårdsstyrelsen kunna fungera. Sålunda bör intagen äga rätt att, när ansökan om villkorlig frigivning avslås, söka ändring hos fångvårdsstyrelsen. Härutöver synes vid viss kvalificerad meningsskiljaktighet inom anstaltsnämnden — t. ex. när nämnden beslutar eller avslår fakultativ frigivning med tre röster mot två — frågan böra underställas förstärkta fångvårdsstyrelsens avgörande.

Enligt strafflagberedningens mening bör en decentralisering av de fakultativa villkorliga frigivningarna icke medföra att återintagningarna på samma sätt decentraliseras från förstärkta fångvårdsstyrelsen, vilken nu beslutar i dessa frågor. Sedan en intagen utskrivits från en fångvårdsanstalt, förlorar han mycket ofta, kanske i regel, anknytning till den ort där anstalten är belägen. Det blir skyddskonsulentorganisationen som får ta hand om honom. Skyddskonsulenten å den ort där den utskrivne vistas blir den som ytterst kommer att utöva tillsynen och som eventuellt kommer att föra talan om hans återintagning, när förutsättningarna härför äro för handen. På den utskrivande anstaltsnämnden kan icke lämpligen läggas något ansvar för eftervården. Den har icke resurser för en sådan uppgift. Icke heller äro anstaltens funktionärer de lämpligaste att upprätthålla förbindelse med den utskrivne. Denne vill, även om han fortfarande befinner sig å samma ort där anstalten är belägen, icke såsom fri sortera under fångvårdsanstalten. Även andra skäl kunna anföras till förmån för ett centralt bedömande av frågor om återintagning.

Såsom ett skäl för utskrivningsfrågornas förläggande till fångvårdsstyrelsen har under diskussionen i ämnet framförts vikten av att fångvårdsstyrelsen behåller kontakten med de individuella vårdfallen och icke får sin verksamhet begränsad till interna fångvårdsangelägenheter. Strafflagberedningen är en varm anhängare av tanken att fångvårdsstyrelsen skall erhålla en stark central ledning av hela eftervården. Skyddskonsulentverksamheten, vilken är stadd i snabb utveckling sorterar under fångvårdsstyrelsen, som för densamma blivit en verklig skyddsöverstyrelse. Denna utveckling bör på allt sätt främjas. För detta ändamål är det utan betydelse att fångvårdsstyrelsen fattar de formella besluten om tidpunkten för de intagnas villkorliga frigivning. Det torde också vara helt uteslutet att statsmakterna skulle vara benägna att frågå det lagfästa systemet att utskrivningarna på prov från ungdomsfängelse, förvaring och internering i rättssäkerhetens intresse förlags till institutioner under domarledning.

På grund av vad sålunda anförts har strafflagberedningen, under tillstyrkande av förslaget att Kungl. Maj:t befrias från handläggningen av de villkorliga frigivningarna, i stället för dessa ärendens förläggande till fångvårdsstyrelsen föreslagit en decentralisering av dem till anstaltsnämnderna på sätt nu utvecklats.

Även styrelsen för Sveriges advokatsamfund förordar, att prövningen av frågor om villkorlig frigivning i första hand anförtros anstaltsnämnderna. Dessa ärenden kunde icke betraktas såsom enbart en fångvårdsangelägenhet och i varje fall icke såsom en angelägenhet av beskaffenhet att böra hand-

läggas hos den centrala fångvårdsmyndigheten, även om fångvårdssynpunkter självfallet måste få komma till uttryck vid ärendenas handläggning. Med hänsyn till den strävan efter individuell behandling av klientelet på fångvårdsanstalterna som numera präglade lagstiftningen på detta område måste en centralisering av ifrågavarande ärenden till fångvårdsstyrelsen anses olämplig. Det vore emellertid uppenbart, att om prövningen i första hand förlades till anstaltsnämnderna, sökanden måste ha rätt att i händelse av avslag å ansökningen fullfölja talan mot nämndens beslut. Såsom besvärssinstans skulle man då kunna tänka sig antingen förstärkta fångvårdsstyrelsen eller Kungl. Maj:t. Ehuru vissa skäl kunde anföras för det förstnämnda alternativet, ville styrelsen för sin del förorda det senare, framför allt därför att det eljest syntes nödvändigt att medgiva rätt till klagan över fångvårdsstyrelsens beslut hos Kungl. Maj:t, i vilket fall en i och för sig onödigt vidlyftig instansordning skulle tillskapas. Att låta fångvårdsstyrelsen i dessa ärenden fungera som högsta instans och sålunda stadga, att dess beslut icke finge överklagas, syntes uteslutet, bl. a. av det skälet, att det ju alltid stode sökanden fritt att hos Kungl. Maj:t ansöka om att av nåd bliva befriad från återstoden av straffet, vilken möjlighet säkerligen skulle komma till användning i stor utsträckning, om talan ej finge fullföljas mot fångvårdsstyrelsens beslut.

Hos Kungl. Maj:t anförda besvär borde enligt styrelsens mening handläggas i statsrådet, icke i regeringsrätten. I dessa ärenden gällde det icke att taga ställning till en rättsfråga, utan avgörandet borde bero på vad som med hänsyn till individens personliga förhållanden samt humanitära och sociala synpunkter kunde anses lämpligt. Denna regel, som enligt styrelsens mening borde gälla vare sig prövningen i första instans förlades till anstaltsnämnderna eller till fångvårdsstyrelsen, innebure givetvis, att den minskning av justitiedepartementets arbetsbörda, som genom de ifrågasatta lagändringarna åsyftades, icke bleve fullt så omfattande som om handläggningen av besvärsmålen förlades till regeringsrätten. Denna synpunkt borde dock icke få vara avgörande. Det kunde dessutom med skäl ifrågasättas, huruvida man icke kunde räkna med ett mindre antal överklaganden, om ärendena i första instans behandlades av anstaltsnämnderna än om de handlades hos fångvårdsstyrelsen, detta av det skälet, att anstaltsnämnderna hade möjlighet att vid personligt samtal med sökanden klargöra, varför han ännu icke kunde få sin ansökan bifallen.

Departementschefen.

Det föreliggande förslaget ingår som ett led i strävandena att minska arbetsbelastningen i departementen genom att till underordnade myndigheter överlämna beslutanderätten i vissa ärenden av löpande beskaffenhet. En sådan lättnad i arbetsbördan är i hög grad påkallad i fråga om justitiedepartementet, och till de kategorier av ärenden, som i detta sammanhang kunna komma i betraktande, höra frågorna om s. k. fakultativ villkorlig frigivning. Såsom framhållits i den inom departementet upprättade promemorian i ämnet representera dessa ärenden ett betydande mått av arbete. Deras antal har

de senaste åren fördubblats och utgör nu över 300 om året. Även med hänsyn till ärendenas art finns det skäl att ifrågasätta deras överflyttning från Kungl. Maj:t i statsrådet till någon underlydande administrativ myndighet. Såsom i promemorian framhållits måste också prövningen i departementet i regel ske utan någon personlig kännedom om fallet.

I de över promemorian avgivna yttrandena råder enighet därom att Kungl. Maj:t bör kunna befrias från att i första hand besluta beträffande fakultativ villkorlig frigivning. Olika meningar ha däremot yppats om vilken myndighet prövningen bör anförtros. I den remitterade promemorian har föreslagits, att befogenheten skall tilläggas den s. k. förstärkta fångvårdsstyrelsen, som består av överdirektören, chefen för socialbyrån och två särskilda, av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, därav en domare. I detta sammanhang har i promemorian bland annat framhållits, att styrelsen i denna sammansättning redan nu har betydelsefulla uppgifter enligt lagen om villkorlig frigivning, nämligen att besluta om förlängning av prövotiden samt om förverkande av villkorligt medgiven frihet, då beslut därom meddelas av annan än domstol.

Detta förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden. Däremot har i de av strafflagberedningen och av styrelsen för Sveriges advokatsamfund avgivna yttrandena föreslagits, att beslutanderätten om fakultativ villkorlig frigivning måtte uppdragas åt de anstaltsnämnder, som enligt den nya lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. sedan den 1 juli 1946 finnas vid alla fångvårdsanstalter. Beredningen sätter förslaget i samband med vissa planer angående anstaltsväsendets framtida organisation, som beredningen har under arbete och vilka bland annat gå ut på att den snarlika uppgiften att besluta om utskrivning på prov av dem som dömts till ungdomsfängelse, förvaring eller internering skall anförtros anstaltsnämnderna. Beredningen ifrågasätter därför, om icke dessa nämnder redan nu borde få besluta om fakultativ villkorlig frigivning.

Av de båda här angivna lösningarna vill jag i nuvarande läge förorda den i promemorian föreslagna, nämligen att den förstärkta fångvårdsstyrelsen blir beslutande i dessa frågor. Att redan nu lägga denna uppgift på anstaltsnämnderna synes mig vara att föregripa den reform som strafflagberedningen har under arbete, och det är knappast möjligt att taga ställning till detta detaljförslag utan att bedöma reformen i dess helhet. Emellertid vill jag starkt understryka vad som yttrats i promemorian därom att förslaget icke bör lägga hinder i vägen för en framtida reform i ett större sammanhang. För den villkorliga frigivningen föreslås en central handläggning på samma sätt som nu i fråga om utskrivningsärenden äger rum i interneringsnämnden och ungdomsfängelsenämnden. Beredningens väntade förslag synes komma att innebära en decentralisering av handläggningen från dessa centrala organ till de lokala anstaltsnämnderna. Huruvida en sådan decentralisering bör ske, blir en senare fråga som får avgöras i ett sammanhang beträffande såväl utskrivning som villkorlig frigivning.

Jag vill framhålla, att i praktiken skillnaden mellan promemorians förslag och strafflagberedningens blir ganska ringa. Beredningen föreslår nämligen,

att förstärkta fångvårdsstyrelsen skall i fråga om villkorlig frigivning vara besvärinstans och i vissa fall även instans för underställning från anstaltsnämnderna. Enligt båda förslagen skola alltså dessa ärenden i ett stort antal fall handläggas först i anstaltsnämnden och därefter i styrelsen. Skillnaden ligger däri, att enligt promemorians förslag nämnden endast skall yttra sig, enligt beredningens förslag även meddela beslut.

Beredningen har i sitt yttrande icke berört frågan om fullföljd av talan mot fångvårdsstyrelsens beslut. Det torde knappast komma i fråga att förbjuda sådan fullföljd, och beredningens förslag skulle då innebära tillskapandet i dessa ärenden av tre beslutande instanser, vilket måste anses som en överorganisation. Det må i detta sammanhang anmärkas, att i många fall tiden för prövning av dessa ärenden är så kort, att handläggning i flera instanser icke medhinnas. Styrelsen för Sveriges advokatsamfund har med hänsyn härtill föreslagit, att talan mot anstaltsnämndens beslut skulle fullföljas direkt hos Kungl. Maj:t. Att sålunda helt avkoppla fångvårdsstyrelsen från handläggningen av dessa ärenden finner jag icke förenligt med den centrala ställning styrelsen i övrigt intager vid tillämpning av lagen om villkorlig frigivning.

Frågan, huruvida hos Kungl. Maj:t anförda besvär i ämnet skola handläggas i statsrådet eller i regeringsrätten, har i yttrandena endast berörts av advokatsamfundets styrelse, som förordat den förra lösningen. Såsom framhållits i den remitterade promemorian är denna fråga diskutabel. Det av samfundet åberopade skälet, att här icke gällde att taga ställning till en rättsfråga utan att bedöma vad som med hänsyn till individens personliga förhållanden samt humanitära och sociala synpunkter kunde anses lämpligt, synes dock ej vara avgörande; regeringsrätten har i åtskilliga fall att bedöma frågor av sistnämnda art. Med hänsyn till de skäl, som i promemorian anförts för att förlägga prövningen till regeringsrätten, vill jag biträda detta förslag. Därigenom blir, såsom förut nämnts, regeringsrätten sista instans i samtliga mål som röra lagen om villkorlig frigivning.

I enlighet med vad sålunda anförts ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) *lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; samt*
- 2) *lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över dessa lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 rege- ringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

*Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.*

¹ Det under 1) upptagna lagförslaget, vilket är lika lydande med det vid propositionen fogade, har här uteslutits.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3)
om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas, att 2 § 17:o)¹ lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

17:o) mål om kyrkotukt — — — eller målsmän;	
mål om inskrivning — — — bildbara sinnesslöa;	
mål om tillämpning — — — särskilt stadgat;	
mål om sterilisering eller kastrering;	
mål om disciplinär — — — under åtalstid;	
mål om behörighet — — — medicinalstyrelsens inseende;	
mål om bötesansvar — — — nämnda författningar;	
mål om häktads vård och behandling, om verkställande av straff, om förlängning av prövotiden för villkorligt frigiven, om förverkande av villkorligt medgiven frihet.	mål om häktads vård och behandling, om verkställande av straff, om tillämpning av lagen om villkorlig frigivning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1947.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1944: 531.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 10 oktober 1946.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LAWSKI,
 GYLLENSWÄRD,
 NISSEN,
 regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 5 oktober 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 september 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; samt*

2) *lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av t. f. byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsassessor Erik Hedfeldt.

Lagrådet lämnade det under 1) upptagna förslaget utan erinran.

Det under 2) upptagna förslaget föranledde följande yttranden:

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

Det förefaller sannolikt, att regeringsrätten med nuvarande arbetskrafter icke kommer att vara i stånd vare sig att — särskilt med hänsyn till föreliggande balans — bemästra den arbetsökning som skulle bli en följd av förslaget eller att vid alla tider av året med erforderlig snabbhet pröva besvär över att fakultativ villkorlig frigivning vägrats, besvär som alltid bli av brådskande natur. Endast under förutsättning att regeringsrätten erhåller en mot de tilltänkta arbetsuppgifterna svarande förstärkning synes det därför möjligt att tillstyrka förslaget.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

När den 4 januari 1946 till lagrådet remitterades ett förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, ansågs en förstärkning av regeringsrätten med tre nya ledamöter, gällande under en tid av tre år, vara tillräcklig för att arbetsbalansen skulle kunna inom rimlig tid nedbringas till

normal omfattning. Vid den åren 1944—45 uppnådda tillströmningsnivån av omkring 3 000 mål per år (3 009 respektive 3 027) kunde balansen beräknas till den 1 oktober 1946, då förstärkningen skulle vara genomförd, hava stigit till omkring 2 900 mål och därefter kunna nedbringas med omkring 600 mål om året. Normal balans av omkring 1 000 mål skulle bliva uppnådd efter något mer än tre år och i varje fall inom den tid varunder den tillfälliga ökningen av antalet regeringsråd kunde beräknas faktiskt komma att bestå.

Sedermera har emellertid utvecklingen gått i sådan riktning att nämnda beräkning icke längre håller streck. Tillströmningen av mål har ånyo börjat stiga och nått en nivå motsvarande 3 200 mål årligen. Samtidigt har den successiva förskjutningen mot mera tidskrävande mål, som redan tidigare tagit sig uttryck i den åren 1943—45 sjunkande avverkningen (2 592, 2 473 och 2 368 mål respektive), fortsatt, med påföljd att den årliga avverkningen med nio ledamöter för närvarande knappast kan antagas bliva högre än omkring 3 400 mål. Det får beaktas, att föredragningstiden efter utökningen kommer att till omkring 70 % ägnas åt finansmål och att såväl balansen som tillströmningen av dessa mål till ungefär en tredjedel tillhör den mera tidskrävande kategori, som avser taxering till krigskonjunkturskatt. Vid oförändrad tillströmningsnivå kan därför balansen under de närmaste åren icke beräknas sjunka med mer än ett par hundra mål årligen. Av samma skäl har balansen stigit väsentligt hastigare än som kunde beräknas vid årsskiftet och den 1 oktober i år uppnått siffran 3 206 mål. Vid den tidpunkt, då antalet ledamöter kan beräknas börja nedgå genom avgång av åldersskäl, skulle balansen under dessa förutsättningar icke hava nedbragts längre än till omkring 2 400 mål. Även om det beaktas att tillströmningen av mål till regeringsrätten sammanhänger med avarbetning av balansen inom kammarrätten och att olika extraordinära omständigheter kunna inverka på antalet besvär framför allt i skattemål under de närmaste åren, synes det vara olämpligt att äventyra syftemålet med den tillfälliga utökningen av regeringsrådets antal genom att tillföra regeringsrätten nya betydande grupper av mål, såvida ej detta befinnes oundgängligen nödvändigt.

Vid framläggande av förslaget om överförande av frågor rörande fakultativ villkorlig frigivning från Kungl. Maj:t i statsrådet till regeringsrätten har föredragande departementschefen betecknat denna åtgärd såsom diskutabel. Bortsett från de sakliga skäl, som i detta sammanhang kunna anföras och som uppenbarligen även enligt departementschefens mening icke med nödvändighet påkalla dessa frågor handläggning av regeringsrätten, vill det förefalla som om den utveckling av regeringsrättens arbetsbalans, för vilken nyss redogjorts, måste tillmätas synnerlig betydelse vid frågans bedömande. Den kategori av nya mål det gäller är av betydande storleksordning och läser kräva avsevärd föredragningstid.

Den omständigheten att de ifrågavarande målen ofta torde fordra mycket skyndsamt handläggning talar mot att förlägga deras prövning till en kollegial domstol, som normalt arbetar på en avdelning och sålunda icke är i kontinuerligt arbete hela året. Enligt § 22 regeringsformen kunna mål i rege-

ringsrätten prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där tre av dem äro om slutet ense. Detta innebär bland annat att fem ledamöter alltid måste vara tillstädes för att fatta beslut i sådana fall, där enighet mellan tre regeringsråd ej föreligger. Ej ens under den övergångstid, då de i regeringsrätten tjänstgörande regeringsrådets antal är nio eller åtta, kan således regeringsrättens arbete anordnas så att en avdelning på fem ledamöter ständigt är i tjänst. En anordning med kontinuerlig tjänstgöring skulle även kräva betydande omläggningar inom det departementala beredningsarbetet.

Jag anser följaktligen övervägande skäl tala mot att de ifrågavarande ärendena åtminstone under förhandenvarande förhållanden överlämnas till regeringsrätten.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler lagrådets den 10 oktober 1946 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 27 september 1946 remitterade förslagen till

- 1) lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Föredraganden anför följande.

Såsom jag framhöll vid remissen till lagrådet av föreliggande förslag är det en diskutabel fråga, om besvär, som hos Kungl. Maj:t anföras över fångvårdsstyrelsens beslut att vägra fakultativ villkorlig frigivning, böra handläggas i statsrådet eller i regeringsrätten. Flera omständigheter inverka på denna fråga. Utöver dem som jag tidigare berört har vid lagrådsbehandlingen särskilt framhävts dels regeringsrättens stora arbetsbalans, dels svårigheten för regeringsrätten att vid alla tider av året med erforderlig snabbhet handlägga dessa ärenden.

Det är ovisst, vilken kvantitativ betydelse denna grupp av ärenden kan komma att få. Vid den inom departementet gjorda utredningen i denna lagstiftningsfråga räknade man med att flertalet ansökningar om fakultativ villkorlig frigivning, som avslogos i fångvårdsstyrelsen, skulle komma att fullföljas till Kungl. Maj:t. På grund härav ansågs det, att förslaget syfte i viss mån skulle förfelas, om dessa besvärsmål i stort antal droges inför Kungl. Maj:t i statsrådet. Måhända äro dock dessa farhågor överdrivna. Med hänsyn härtill och till den tveksamhet, som ur olika synpunkter råder om lämpligheten att i nuvarande läge förlägga denna besvärspörning till regeringsrätten, finner jag skäl att låta anstå därmed och avvakta utvecklingen såväl i fråga om frekvensen av dessa mål som beträffande regeringsrättens arbetsbelastning i stort.

Jag anser således lämpligt att ej för närvarande förelägga riksdagen förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Föredraganden hemställer härefter, att förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Crona.